

Bijzondere kunstbeschouwing uit 1896

De kunst te Lochem

CeesJan Frank /A.C. Loffelt

In *Het nieuws van den dag* van 10 augustus 1896 werd uitgebreid aandacht besteed aan een bijzondere kunsttentoonstelling die in het Volkshuis in Lochem was te zien. De auteur van de recensie, de Dordtse kunst- en toneelcriticus A.C. Loffelt (1841-1906), ook bekend van zijn kritische beschouwingen in *Het Vaderland*, reisde naar de kleine landstad en verwonderde zich over de prachtige omgeving en de smaakvolle expositie in het Volkshuis. De onderstaande tekst is de integrale weergave van het artikel in *Het nieuws van den dag*. De afbeeldingen geven een kleine indruk van de aard van het tentoongestelde werk.



Het Volkshuis aan de dr. Rivestraat in Lochem. Het in 1893 geopende gebouw, een ontwerp van architect Hendrik Petrus Berlage, huisvestte onder meer een zaal, waarin toneelvoorstellingen werden gegeven, Lochemse muziekverenigingen konden repeteren en exposities werden gehouden. In 1896 vond de zomertentoonstelling plaats, waarvan A.C. Loffelt verslag deed (ansichtkaart part.coll.).

Deze oude Geldersche stad, ons reeds als kind uit de geschiedenis bekend, omdat in den "Spaanschen tijd" eenige flinke Geldersche jongens, hun recht van hooiplukken uitoefenend, terwijl de wagens de stad binnenreden, een verraad der Spanjaarden ontdekten, deze stad is in onze vreedzame tijden een geliefkoosd oord geworden voor hen, die zomerlucht willen genieten.

Lochem en omgeving is dan ook een heerlijk plekje

vaderlandschen bodem, waar men tochtjes en wandelingen kan maken zóó schoon als men ze in België en Duitschland maar verlangen kan. Het verstandige begrip begint dan ook meer en meer bij onze landgenoten door te dringen, dat men des zomers waarlijk niet zijn genot in den vreemde behoeft te zoeken, wil men gezonde en frissche lucht happen en de jeugd een heerlijke uitspanning bezorgen.

Ook uit het oogpunt van opvoeding is het zoo goed

reeds in zijn jeugd liefde voor eigen land te leeren koesteren en niet dadelijk tot geblaseerde heertjes verknoeid te worden, die een mondvul Duitsch of Fransch leeren babbelen en den neus optrekken voor Hollandsche plaatsen en Hollandsche zeden.

Misschien zal het feit, dat duizenden buitenlanders tegenwoordig ons land bezoeken en er tijdschriften en boeken vol schrijven over de schoonheden onzer oude steden en dorpen, onzer poldergewesten, duinen en heuvelstreken, de Hollanders meer en meer tot het bewustzijn hebben gebracht, dat men dichtbij vinden kan, wat men vroeger zoo veraf meende te moeten zoeken.

Onze plaatsen voor "Sommerfrischen" richten zich dan ook meer en meer in om tegemoet te komen aan de hogere eischen des tijds. Dorpsherbergen zijn ruime, goed geventileerde hôtels geworden, met veranda's en balkons, frissche slaapkamers, met matrassen in plaats van bedden, en waschgerei, waar een mensch in plassen kan, en niet, zooals vroeger, slechts een huismosch of waterschuwe Hollandsche dwergen. Nieuwe hôtels verrijzen hier en daar, omdat de oude en herschapene niet meer aan alle aanvragen kunnen voldoen.

Zoo zijn in Gelderland in de allerlaatste jaren o.a. gebouwd: het familie-hôtel "De stad Lochem", even buiten het rustige stedeken, en het hotel "Neder-Betuwe" bij Bennekom. Ik noem deze twee, omdat ik ze van aangezicht tot aangezicht ken; maar er zullen er meer zijn.

Over de schoonheden van Lochem en bergachtige omgeving, Ampsen, De Cloese, De Wildenborch, Vorden, Ruurlo, Oosterbeek, Wolfhesen en tal van oude kasteelen en zathen heb ik vroeger, o.a. in een opstel over Bilders, in Elzevier's Maandschrift, meermalen uitgeweid, en zal daar dus thans in dit stukje niet over spreken, en alleen wat Lochem aangaat vermelden, dat de drie hôtels "Stad Lochem", "Wapen van Ampsen" en "Dollehoed" elkaar een ridderlijke concurrentie aandoen om 't mensch en kind, ouderdom en jeugd, zoo aangenaam mogelijk te maken: lucht en melk "à discrétion" schijnt overal het wachtwoord. En dat de menage in Gelderland in kracht en geur verreweg de kroon spant boven de Belgische en Duitse keukens in de meeste Sommerfrische Pensions is algemeen bekend. De "oprechte Geldersche keukenmeid" heeft een talrijk gezin van dochters en nichten gekweekt. Voor boom-aanbidders wil ik alleen nog dit aanstippen, dat ze, in deze streken van Lochem vertoevende, niet verzuimen een bezoek te brengen aan de beroemde ouden eik in een weide bij Verwolde, in de buurt van Ampsen, die op manshoogte een omvang heeft van zes meter. De boom ziet er nog flink gezond uit, heeft een zuiveren, ongeschonden stam en een breede frisschen bladerkroon. Ik bezocht hem ditmaal voor het eerst en werd vervuld van diep ontzag. Waarschijnlijk is hij de zwaarste eik in Nederland. In

het park voor het kasteel van Ampsen staan een aantal schoone eiken, o.a. een prachtig exemplaar, met brede regelmatige vlucht en een stam van vier meter omvang.

Het "Verfraaiings-Gezelschap" der stad Lochem dat reeds zoveel gedaan heeft om den weg te wijzen in het schoone land van Staring, ook door het stellen van wegwijzers, het plaatsen van banken op de fraaiste punten en het uitgeven van een geïllustreerden wandelgids, met uitvoerige kaarten, is dit jaar begonnen met het zorgen voor eenig kunstgenot, zoodat er óók op regenachtige dagen wat stichtends te bezien is. Het plan bestaat ook volgende jaren gedurende het zomerseizoen een kunstbeschouwing of tentoonstelling te organiseren.



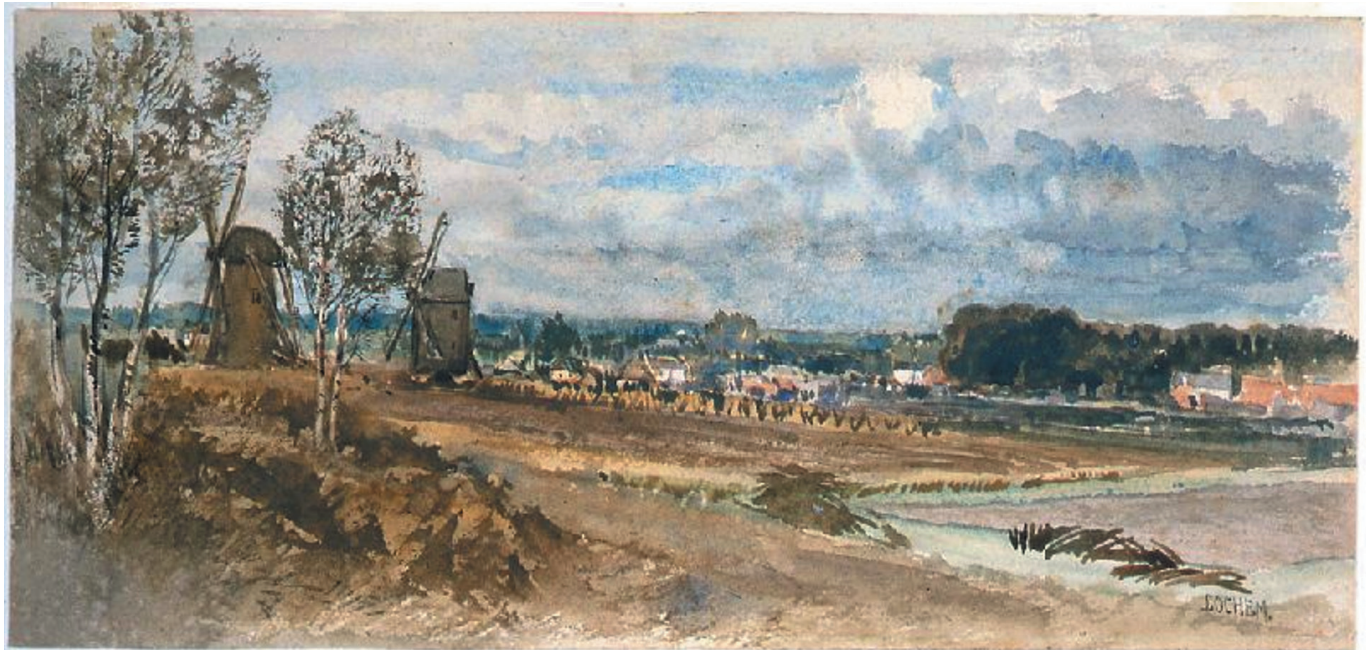
"Kleding verstellen", door Jacob Simon Hendrik Kever (1854-1922)
(bron: www.zeemankunsthandel.nl/hollandse-meesters/)

In de ruime, goed verlichte zaal van het "Volkshuis" is thans een collectie aquarellen, historische en topografische prenten bijeengebracht, waar onder veel schoons of belangwekkends is.

Van den in Amerika zoo bijzonder gewaardeerden figuurschilder Kever is er een stemmingsvol interieur,

waarschijnlijk te Laren, waar een oud boerevrouwtje een kledingstuk zit te verstellen. Behalve het fijne gevoel, treft ons altijd aangenaam in Kever's kunst zijn streven naar correcte teekening en zijne ordelievend-

Onder de teekeningen van Ant. Grolman is veel goeds, o.a. 'Wilgenboomen' langs een water is mooi blond van kleur; een "Molen" aan rivier met een groep huizen, die in de zon staan te blakeren. Grolman's



Lochem vanaf de Lochemseberg, door Charles Rochussen, circa 1880. De aquarel bevindt zich in de collectie van het Stedelijk Museum Zutphen (0250-P 01538).

heid en zindelijkheid, iets waarin onze oude schilders ook zoo uitmunten. Bij hen moest alles verantwoord kunnen worden en niet zijn een onware oogenstree-ling.

Een keurige, dichtelijk gevoelde teekening van E. Witkamp's is het bouwland schoffelend boerevrouwtje. Ook hierin is een teedere poëzie en veel bekwaamheid. Van H.W. Mesdag zijn er een paar vlotte crayon-teekeningen.

Daar de vereeniging "Kunstliefde" te Utrecht haar krachtadige medewerking verleende, ziet men hier enkele Utrechtse artisten in hun kracht.

Van Legner, die in den laatsten tijd meer op den voorgrond treedt, zijn er meerdere frisch en vlot gewasschen aquarellen, die zeer boeien. Onder andere een Molen bij ondergaande zon vol gloed; een gracht bij een dorp of voorstad met hooischepen; een wegje langs sloot bij winter met ontbladerde boomen en ook een ruiker papavers, die zeer frisch van kleur is. Ik geloof dat men van Legner nog veel goeds in de toekomst mag verwachten.

Ook in het werk van Mej. E. Hovy is veel, dat mij aantrekt, b.v. de uitmuntende teekening en het treffende perspectief; doch zij moet waken tegen zwartheid; 't is of zij haar verven soms met inkt vermengt. Haar "Houtvloten" herinnerde ik mij van de driejaarlijk-sche. Zij heeft nog een grachtje, waar eenige balken in drijven, bebouwd met kleine burgerhuisjes. Ook nog een duinbrok met hutten.

gemakkelijkheid van wasschen doet aangenaam aan, doch in de doorwrochtheid kan zijn werk winnen. In zijn "Jacobikerk te Utrecht" is iets van het degelijke, waaraan de latere Hollandsche aquarelleerkunst ons gewend heeft.

Zelden ziet men van den voortreffelijken teekenaar Hoyneck van Papendrecht landschappen. Zijn boschgezicht met bessenzamelende buitenkinderen is een passend sujet voor een kunstbeschouwing in het land der boschbessen. Het werk is aangenaam, luchtig gewasschen, doch wat bleek van kleur.

Tot de inzendingen uit Utrecht behooren nog teekeningen van de Hovenaars, A. van Everdingen, een mooie, stemmingvolle, gulden avondstond aan een vliet, schapen van Van der Flier en landschappen van wijlen Van Wisselingh.

De geschiedenis van het uniformwezen, die tegenwoordig zoo de aandacht trekt en zulke wetenschappelijke beoefenaars telt, vindt hier een kostelijke bijdrage in W. Starings "Regiment zware Dragonders van 1848". W. Staring is een der medewerkers aan de geschiedenis van de Nederlandsche uniformen, die eerstdaags bij de firma Van Cleeff, te 's-Gravenhage, het licht zal zien. Staring is zelf officier en gevoelt, dat nauwkeurigheid en militaire geest moeten voorzitten bij zulke teekenkunst, die in het buitenland zoovele strenge en artistieke beoefenaars telt.

De kerkekamers en kerken van Schenkel en de bloemstukken van eenige dames-artisten verdienen nog



Willem Constantijn Staring (1847-1916), zoon van de landbouwkundige Winand Carel Hugo Staring, werd geboren op de Boekhorst. Hij was tot 1908 officier in het Nederlandse leger, maar was vooral bekend als tekenaar en aquarellist, onder meer van het militaire leven. Deze voorstelling van het 1^e regiment dragonders 1849-1854 geeft een indruk van het werk dat in 1896 in Lochem was te zien. Staring was zelf ook officier in het Nederlandse leger, tot circa 1908. Deze afbeelding is afkomstig van pinterest.com, zonder bronvermelding.

vermelding. Evenzoo Taanman's lezend vrouwtje. Lochem en omgeving worden geïllustreerd door eenige van die smaakvolle, vlugge waterverfschetsen van Rochussen, geteekend voor A. Staring's "Lochem en omstreken", den bekenden wandelgids, en door Van Andringa's pittige gezichten op Lochem's kerk en stadhuis en den Paaschberg.

Voor de oude plattegronden en historieprenten werden zeldzame gravures voor deze tentoonstelling ter beschouwing afgestaan door Baronesse Van Nagell van Ampsen en den Heer Mr. S. van Gijn.

De beroemde "Lochemsche diamanten" zijn hier vertegenwoordigd door een aantal groote en kleine specimen in ongeslepen en geslepen staat of gezet in goud.

Een botanische bijzonderheid van den Lochemschen berg is de zoogenaamde "Heksenkrans", het Lycopodium, dat in cirkels groeit en vroeger werd beschouwd als het werk van heksen, die in de tijden van het Germaansche heidendom wel zeer talrijk waren en thans door liefhebbers van "Folklore", die in deze buurten komen vertoeven, misschien nog wel ontdekt kunnen

worden in het middernachtelijke uur !

In den "Witte-wijvekuil", een folkloristisch plekje op den Lochemschen berg, zal het zeker sommige nachten niet pluiz zijn, - als men maar niet bang is, goed zoekt en de nachten weet uit te vinden, waarin ze oudtijds pleegden samen te komen om te dansen. De dichter Staring van den Wildenborch wist er meer van en maakte ons bekend met het oude volkssprookje: "De wittewijvenkuil", thans ook overgenomen in "Lochem en omstreken".

Bezoekers van deze streken en liefhebbers van Folklore zetten het onderzoek verder voort ! En wanneer de jeugdige logeés der familie-hotels dan mede zoeken, wie weet welke bekoorlijke "Wittewijven" er ontdekt worden.

De kunstbeschouwing blijft gedurende Augustus geopend.

A.C. Loffelt

Bron: Het Nieuws van den Dag, 10 augustus 1896